

poklicane v veljavo spraviti popotne učitelje, ki so brez ugovora važen pripomoček za napredek kmetijstva. Popotni učitelj je dalje tudi važen faktor za snovanje in pospeševanje tako imenovanih nadaljevalnih kmetijskih šol, za spodbudo združevanja kmetovalcev o koristnih novih napravah, omišljevanji novih kmetijskih mašin, o skupnem zboljševanju zemljišč itd.“

Tako in še več piše visokocenjeni učenjak Pabst. In to, mislimo, da bo zadostovalo podučiti take, ki pri nas nimajo še zadostnega spoznanja, kaj je popotni učitelj kmetijstva in koliko je vreden za pospeševanje silno potrebnega nam umnega kmetovanja.

Velika škoda nespametnega pokončevanja gozdov.

„Novice“ so že sto- in stokrat razkladale škodo neizmerne pokončevanja gozdov. Ker pa skušnja kaže, da je o tej škodi še mnogo nevernih Tomažev, zato jim zopet navajamo iz dežele Guatemale v centralni Ameriki sledeči žalostni dokaz, ki ga nam popisuje dr. H. Polakowsky tako-le:

V tej deželi se je pokončalo mnogo gozdov in nasledek tega je zdaj to, da se je zračje vse sprevrglo, pridelki polja zmanjšali in raznotere bolezni nastale. Letni časi ne nastopajo zdaj več v poprejšnjem lepem redu, in padel je sneg v začetku leta 1875., ki ga tukaj že čez 50 let niso več videli. Hude ure nastopajo zdaj veliko huje in večkrat kakor nekdanj. Te žalostne premembe, katere najbolj bitko čutijo kmetovalci, so po ukazu vlade napotile umne gospodarje, da so zopet začeli les zasajati v iztrebljenih gozdih, da odvrnejo uime, katere so zakrivili oni sami in pa njihovi predniki.

Pneumatični sistem

za izpraznovanje straniščnih jam v Gorici. *)

Kakor se katero mesto širi in stanovalcev število množi, pa njihove duševne in materialne potrebe rastejo — tako mora mestna gospódka imeti čedalje večjo skrb, ustrezati tem potrebam, vzdrževati v vsakem oziru red in pospeševati meščanov blagostanje; mar jej mora biti za vse, kar je blagostanju pogoj in podlaga; mar jej mora biti na priliko za zdravje ljudi, tedaj tudi za njega pogoje: za snažnost, vodo itd.

Pri nas v Gorici — naj reče kdo o našem starešinstvu, kar hoče, in naj ima sicer starešinstvo družih napak, kolikor koli — pri nas mestna gospódka za lepšanje in snaženje mesta — se ve da za naše denarje — dovolj skrbi. Mesto resnično napreduje — v nekaterih rečeh znabiti prenašlo in je napredek predrag.

Najnovejši napredek je nova straniščna uredba, to je, izpraznovanje straniščnih smradotkov s takimi zračnimi sesalkami ali zrako-pumpami, da ni čutiti nič smradu. Sesalka ima cev iz kavčuka, katero spustijo v jamo skozi primerno široko luknjo, napravljeno v plošči, s katero je jama zataklena. V eni minuti je jama izpraznjena. Delo se opravlja po dnevu, ker ni se bati nikakega nadležnega duha. Temu sistemu pravijo „pneumatični“ po grški besedi „pneuma“, katera po naše pomeni: zrak, sapa. Vpeljan je že v mnogih mestih na Nemškem, na Francoskem, v Belgiji, na Angleškem, v Italiji (na pr. v Milanu že od leta 1864., v Vidmu od leta 1873). Tudi v Avstriji ste že vpeljali novi si-

stem mesti Trident in Inšpruk; dalje se ga poslužujejo v cesarskem gradu Gödöllö in v kaznovavnicah v Leopoldstadtu na Ogerskem, v nekih fabrikah, na neki grajsčini knez Schwarzenbergovi na Pemskem in drugod.

V principu je že tudi c. k. vojno ministerstvo (12. oktobra 1875.) sprejelo ponudbo fabrikanta Knaust-a na Dunaji, kateri bi hotel vpeljati pneumatični sistem v kosarnah in sploh v vojaških poslopih.

V Gorici sta prevzela vpeljavo pneumat. sistema gg. Iv. Covacig in Ed. Seitz in storila dotično pogodbo z municipijem. Glavno načelo, ki je tej pogodbi podlaga, je to, da je pneumatično izpraznovanje stranišč posilno in da mora vsak hišni gospodar jame in pokrov na njih tako prenarediti, da bo vse novemu sistemu, to je, sesalkam primerno. Društvo Covacig & Comp. nima sicer pravice, da bi le ono samo jame čistilo in materijo odpeljavalo, to stori tudi gospodar sam, ali kedor koli, da le ima sesalko in sod po zapovedi narejen za odpeljavanje blata; ali, ker so pneumatične priprave za večino zasebnikov predrage in se jih tedaj malokdo sam omisli, imelo bi — vsaj prvi čas — društvo monopol v tej zadevi. Koncesijo je sicer dobil tudi že nekdo drugi za osnovanje enake naprave, kakor je Covacig-eva, ali do sedaj je ni še rabil. Društvo Covacig & Comp. je potrosilo 20 tisuč gold. za napravo prostornih podzemeljskih hranišč za straniščno robo. Ta društvena naprava je proti zahodu od mesta, nad Stračicami. Vsled omenjene pogodbe je vsak hišni posestnik, kateri ne trebi svojih jam sam ali po kom družem, dolžan, — posluževati se društva C. & Comp. in plačati, mu vsakrat 1 gld. 50 s. do 2 gold. za delo in sicer zato več ali manj, ker in mogoče povsod priti enako lahko do straniščne jame ni enako lahko delati. Materijo odpelje društveni voz v društveno napravo, ali roba ostane lastnina hišnega gospodarja, toda mora v kratkem (določenem) času poslati po-njo. Roba čaka gospodarja v sodih društvenih, v katerih je bila odpeljana; samo, če se gospodar ne briga za materijo, iztoči se v podzemeljska hranišča. — Kmetom, ki so poprej cele noči zgubljali in se veliko truditi morali, da so straniščno jamo izpraznili, prihranjen je zdaj čas in trud, če gredo po „lájben“ v društveno napravo. Tu podložijo svoj sod pod pipo in v malo minutah je napolnjen. In to delajo po dnevu, ob kateri koli uri. Res je pa, da bodo za gnojno robo brž ko ne kaj več plačevali, kakor so plačevali poprej hišnemu gospodarju. Ali bode kmetom to prav ali ne, ne vem. Navadno je kmetu več mar za par soldov, ko za trud.

(Kon. prih.)

Politične stvari.

Govor škofa Kišinjovskega in Hotinskega na „Skakovem polji“

vpričo carja Aleksandra Nikolajeviča in velikih knezov po prečitanji visokega manifesta, ki oklicuje vojsko proti Turčiji 12. (24.) aprila 1877.

Vojvode in vojaci kristoljubivi! Preblagi naš Vladar in car kliče vas na izvršitev svetega naloga! Vas čaka resnično velik in svet nálog, da naredite konec neizrečeni divjosti in zverinstvu, katero javi Turek že nekoliko stoletij nad nesrečnimi brati našimi — kristijani; nálog, rešiti jim življenje, vero, družino, imetje in národnost iz samovoljstva in oblasti divjega sovražnika in ponižavšega njega jim podeliti moč, da uživajo človeške pravice. Slaven nálog pripada vam, da tudi za Dunajem in Balkanom povzdignete Kristev križ nad polu-

*) V prevdarek tudi mestnemu starešinstvu Ljubljanskemu. Vred.

trpela, v nekaterih pa le malo; v južnem Tirolu in Dalmaciji ni skoro nič škode zapaziti in posebno v Dalmaciji se nadejajo obilega vina; na Goriškem v obče trta lepo kaže, v nekaterih krajih vendar se kaže bolezen (plesnina) in nogradom blizo gorá je mraz nekoliko škodoval; na Ogerskem večidel pričakujejo dobre vinske letine. Sadje večidel še ni cvélo, ko je bil aprilski mraz, ki je češnje, razen v Dalmaciji in južnem Tirolu, večidel posmodil; pri Gorici in v mnogih goratih krajih Ogerskega so češplje (slive) zeló trpele. Orehov ne bo skoro nikjer nič. V Dalmaciji je mraz že sušca meseca popolnem pokončal mandeljne, ki so ondi poglavitni pridelek. Oljka slabo kaže, a ne zato, da bi jo bil mraz pokončal, ampak zato, ker so lani pridelali posebno veliko olja. Na Primorskem je murna hudo trpela, v južnem Tirolu in Dalmaciji pa nič; zato se v teh dveh deželah svilni črviči veselo razvijajo, na Primorskem pa je njihov stan žalostnejši.

Tako stojimo zdaj. Kaj nam prinese prihodnje poletje, to vé sam On, ki svetu „veliko pratiko piše“.

Živinozdravilske stvari.

Kako odpraviti bradovice po životu goveje živine.

Gospodar J. D. iz Zaspega na Gorenškem prosi „Novice“ za svét, kako bi odpravil zeló velike bradovice, ki jih njegova krava ima že dolgo časa po životu. Ker se ta bolezen pogostoma nahaja, odgovorimo na to vprašanje očitno v našem listu, da zvedó to pomoč tudi drugi.

Bradovice se včasih le sém ter tje nahajajo na tem ali unem mestu života, rade so tudi na vimenu; včasih jih je pa vse polno po životu nasutih. Tudi njih podoba je zeló različna: včasih so majhne in visijo kakor na receljnu, včasih so velike in pri dnu široke.

Odpravljajo se tedaj za tega del tudi različno.

Če so majhne, se dadó prav lahko z nohtom izlušiti; — če so tanke kakor na receljnu viseče, se podvežejo s čveterno močno in ovoščeno nitjo (dreto), ki se pri dnu bradovice zadrigne; če je bradovica tako močno spodvezana bila, otrpne v malo dneh; če ne, se iznova zadrigne, da umrje; — če se bradovice podvezati ne dadó, ker so pri dnu široke, tedaj se morajo z ostrim nožem od kože spodrezati in sicer tako, da je celó nič ne ostane, ker sicer rada iznova raste. Ko je bradovica tako čisto iz kože izpraskana ali izrezana, naj se korenina njena z majhnim okroglatim žarečim (rdeče razbeljenim) železom požge. Če pa so bradovice na takem mestu, da se ne spodrezati ne žgati ne dadó, požgó se s razjednimi zdravili, kakor je tako imenovani peklenski kamen (Höllenstein) ali pa s hudičevim oljem (Vitriolöl), katerega se pa varno le toliko na bradovico kane, da ne razjeda bližnjih delov. — Tako se dela vsak dan enkrat, da je bradovice konec. — Dobro pomaga pri majhnih bradovicah tudi tista znana ostrá rastlina, ki se mleček imenuje in povsod raste; bradovica se poprej malo izpraska, potem pa mleko mlečka na njo kane in to tudi vsak dan ponavlja.

Tako si more vsak gospodar sam pomagati.

Pneumatični sistem

za izpraznovanje straniščnih jam v Gorici.

(Konec.)

Ker je zadela nova naprava na mnogo nasprotnikov, bilo je društvo Covacig & Comp. prisiljeno, podati nekaj pojasnil in odbiti neke napade. Iz dotične knjižice naj posnamem še nekaj reči. Pletla se je nova pnevmatična ustanova od leta 1874. (21. dec.) do tekočega leta. Letos še le 1. marca je municipij priobčil pravila pnevmatičnega izpraznovanja smradotokov, katerih pravil določbe nekaterim bolj smrdé, nego roba, o kateri pravila govoré. Edini privilegij, ki ga je starešinstvo podelilo društvu C. & C., je ta, da mu je prepustilo 100 veder vóde na dan iz vodotoka, ki je speljan iz Stračic v Gorico, in vso robo iz vseh stranišč po javnih mestnih poslopih. — Hiš šteje Gorica (s predmestji) 900 gospojških in 300 kmečkih. Okoli 700 hiš ima že zdaj primerno narejene straniščne jame; z majhnimi stroški se dajo narediti na pokrovi luknje za sesalko; v 2 letih bodo lahko vsi pokrovi preuravnani, razen kakih 350 kmečkih hiš — dalje od mesta — kjer se tudi sè silo nič ne opravi. — Leta 1876. je došlo municipiju (vsled zapovedi od 4. julija in 14. septembra l. 1874.) 1866 napovedi zastran izpranitve stranišč. Kedor hoče namreč stranišče dati izprazniti, mora tisti dan prej oglasiti se pri magistratu in plačati 25 soldov, namenjenih za to, da pošlje magistrat svojega čuvaja, ki jamo disinficira in pazi na izvrševanje zdravstvenih pravil. Kmetje pa in hišniki — če le morejo — se teh sitnih zapovedi ne držé. Na število izpraznitev v preteklem letu (na blizo 2000) opira društvo Cov. & Comp. svojo špekulacijo. — Nasprotniki pnevmatičnega sistema, ali prav za prav ne sistema samega na sebi, ampak posilnega njega vpeljanja in privilegijev — kakor trdijo — podeljenih društvu Cov. & Comp. — se spotikajo sosebno na teh-le točkah: a) da morajo hišni gospodarji prenarediti straniščne jame — oziroma — njih pokrove; b) da morajo plačevati društvu 1½ — 2 gold. za izpraznovanje jam in pošiljati potem po svojo robo v društveno napravo, po tem, ko so popred robo za lep denar naravnost kmetu prodajali. Najbolj pa se hudujejo tisti gospodarji, kateri imajo njive ali vrte blizo hiše, na katere so prej kar naravnost „lajben“ vozili, zdaj pa ga morajo še le po ovinkih iz društvene naprave nazaj domú prevažati. Sicer pa je društvo pripravljeno, takim gospodarjem materijo tudi naravnost v njihovo njivo speljati, če — magistrat v to dovoli, da se sme smrdljiva roba v mestnih vrtih in bližnjih njivah polivati. — Da bi odvrnilo društvo od sebe sum, češ, da bode res kedo zna kak dobiček imelo, ali da je „privilegirano“, — ponuja vso svojo novo napravo municipiju ali kamor koli na prodaj.

Tako je s pnevmatičnim straniščnim sistemom v Gorici.

Zdravniške stvari.

Kako se pri izbiranju očal ravnati ljudém, ki očal potrebujejo.

To uči nemška knjižica, ki jo je pod naslovom „die Brille“ na svetlo dal Maksimilian Rexinger, preskušeni optik v Ljubljani. Gosp. Rexinger, pri katerem se dobijo raznovrstna očala, se pri svoji kupčiji ravná po znanstvenih načelih in zdravniških skušnjah; on natanko izprašuje vsacega, ki k njemu pride,